

kartelltvény előfutára, a tisztességtelen versenykezelések szabályozása az 1923. évi V. törvényekben. A kodifikációs folyamat lezárásaként született meg a kartelltvény 1931-ben egy olyan korszakban, amikor már Európa számos országa (például Németország) szabályozta a kartelleket.

A magyar kartelljog kodifikációjának történetét ismertettem a West University of Timișoara által szervezett nemzetközi konferencián 2018. november 2-án. Előadásomban (*The Codification of the Cartel Procedure Law in 1931*) a magyar kartelljog szabályozásának gazdasági és társadalmi háttérére hívtam fel a figyelmet. Legújabb kutatási eredményeimet a kartelljog szabályozásának elméleti háttérével kapcsolatban (*Theoretical Background of the Hungarian Cartel Law*) a Comenius Egyetem nemzetközi konferenciáján ismertettem Pozsonyban.

A kutatás fontos disszeminációs szegmensét jelenti, hogy a hallgatók számára is bemutatásra kerüljön a választott kutatási terület. A kartelljog története című fakul-

tatív tárgy ezt a célt szolgálja, hiszen az érdeklődő hallgatók megismerhetik a kartelljog szabályozásának hazai és nemzetközi előzményeit, és a jogesetek elemzésén keresztül vizsgálhatják a kartelltvény gyakorlati megvalósulását.

A kartelljog történetének alapvetően levéltári forrásokon alapuló feldolgozása lehetővé teszi, hogy a kutató bepillantást nyerjen a tényleges gyakorlatba, és így átfogó képet kaphasson a kartellek működéséről, amit a korabeli társadalmi és gazdasági körülmények jelentősen befolyásoltak.

Varga Norbert

Jegyzet

¹ „Az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-18-4 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült”

IN MEMORIAM

Szádeczky-Kardoss Irma

Dr. Szádeczky-Kardoss Irma (Budapest, 1938. október 10.–Budapest, 2018. július 29.) nemeslelkes volt, vármegyei vezető tisztségekből ismert felvidéki birtokos családból származott.¹ A budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemen 1958 és 1963 között végezte jogi tanulmányait, majd a bírói-ügyészi szakvizsgát tett 1967-ben. Egyetemi tanulmányait követően a Pesti Központi Kerületi Bíróságon volt fogalmazó, majd 1967 és 1984 között polgári ügyszakban kinevezett bíró. A XVII. kerületi bíróságról hívták főmunkatársnak, majd csoportvezetőnek az Igazságügyi Minisztériumba, 1992-ben pedig az Állami Számvevőszék jogi főosztályára. 1993-tól a Művelődési és Közoktatási Minisztérium miniszteri kabinetjében (Mádl Ferenc miniszter közvetlen munkatársaként) főtanácsadó, majd 1995-től – miután nyugdíjazását kérte – ügyvéd.

Bírói működésének utolsó évétől kezdett jogot oktatni, először civilisztikai tételes tárgyakat, majd egyre inkább a jogtörténeti bűvárlások felé fordult. Így 1984-től 1995-ig meghívott előadó az ELTE Polgári eljárásjogi tanszékén, az 1990 és 1993 közötti időszakban egyszersmind az ELTE Jogi Továbbképző Intézetének is meghívott előadója, valamint jogi szakvizsga-előkészítő tanfolyamoknak a vezetője. A közmédia *Jogi esetek* műsorának közreműködője.

A jogtörténet felé fordulva 1995-től az ELTE Magyar állam- és jogtörténeti tanszékének külső előadója, 2000-tól az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának tiszteletbeli tanáraként, és 1997-ben a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen is elkezdett oktatni. Jogtudományi bűvárlásában 1967 és 1984 között a jogi szaknyelv alakulását vizsgálta, azt követően pedig egy Országos Jogi Információs Rendszer létrehozatala elgondolásának keretében egy Magyar Jogi Szaknyelvi Tezaurusz megszerkesztését vezette kezdeményezőként. Időközben jogszabálygyűjteményeket szerkesztett, részt vett az ELTE Polgári eljárásjogi munkaközösség munkájában, 1990 és 1994 között pedig tárcamegbízásokkal kodifikációs szaknyelvi szakértőként tevékenykedett. Az átalakuláskor az országgyűlés nemzetbiztonsági bizottsága jelölte átvilágító bíróként az egyes fontos tisztségeket betöltő személyek ellenőrzését végző bizottságba.²

1977-től rendszeresen díjazták beküldött pályaműveit a Magyar Jogász Szövetség tudományos pályázatain. Báthory-kutatásával 1994-ben nyert kandidátusi fokozatot. 1997-ben a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület dísztagjává fogadják, ahol az annak keretében működő tudományos tanácsnak is a tagja lett. Kinevezett tagként közreműködött a 2016. évi Benyovszky Nemzeti Emlékbizottság munkájában.

* * *

Szádeczky-Kardoss Irmáról mint aktív bírónő szerzőről természetesen tudtam: jognyelvi írásait a maguk idején olvastam, sőt jogtörténetből kiinduló kutatásait ügyszintén átfutottam. Utóbbiakat eleinte historikus raritásvagy kuriózumfeldolgozásnak véltem, amik ugyanakkor eget ostromlóknak tűntek, hiszen lenyűgöző volt az akkoriban (és jogtudományi kutatásban azóta sem feltétle-

nül kevésbé) ritka, latinon nyugvó filológiai igényesség. Levélben akkor kerestem fel jogfilozófusként a gyakorló jogász jogtörténészt, amikor egy az ő munkásságára tematikusan valamelyest rímelő konferencia-előadásom³ sajtó alá rendezésekor már idézhettem bizonyára fő műve éppen frissen megjelent első változatából, megküldve számára a nyomtatott korrektúrapéldányt.

Őszintén vallottam néki 2015. november 17-én kelt e-levelemben, hogy „legalább egyvalaki van Magyarországon, aki a több tucatnyi állítólagos vérprofi helyett, igaz, kívülről s más hivatás mellett, de az úgyszólván jelenkori pepecselgetés helyett tényleg olyasmit csinál, ami már valóban jogtörténetnek tekinthető. (Egyik német barátom, jogtörténész s az 1990-es években trieri dékán⁴ mondta egy vacsoránkor, mikor saját TEMPUS-projektumommal köztük s az ELTE jogi kara

közt együttműködést építettem, hogy a kommunizmus fél évszázados latinítás-vesztése után legalább ugyanennyi ideig bizonyosan nem lesz még jogtörténet Magyarországon.)”.

Válaszában Irma asszony rendkívül érzékeny, empatikus, bennem kortársra ráérző levelezőtársnak bizonyult. Már másnap tudatta, keserőséggel elegy büszkeséggel, hogy „Bizony, ebben a munkában – a folytatás nagyját is beleértve – húsz évem van. Plusz két év harc a kiadóval.”

Szakmai kompetencia híján nyilván legfeljebb benyomásom lehet, egy érdeklődő olvasó élménye Szádeczky-Kardoss Irma életművéről. Bíróként is kifejtett feltétlen ténytisztelete, az alázat szerénysége s egyidejűleg tudósi gondolatvilágának koncepcionalitása, teoretikus igényű rekonstruktív építkezésében pedig az összefüggések felismerésének képessége egyaránt jellemezte munkásságát. A gondolat nemességének tudatát nem csak örökölte; gyakorolta is az ebből fakadó erényt. Mert tehát merész lenni, mert filológiai búvárlásában, összefüggés-feltárásában, nyomok fáradhatatlan keresésében zártak tetsző érvelési láncolatokkal tudta alátámasztani következtetéseit. Képesnek bizonyult arra, hogy közvetlen régészeti bizonyítékok hiányában is mintegy betöltse az űrt, láthatóvá és érzékelhetővé téve elsüllyedt őstörténetünk sokágú gondolkodásmódját s többretű, mert számos hagyatékból ötvöződő szokásait – azt a számunkra még jobbra ismeretlenként lappangó valahai világot, amiből nem maradt fenn más, mint csupán némely szimbólum, amely későbbi nemzedékek számára átörökhetőnek bizonyult. S mint tudjuk, a szimbólum jel, mely jelentésének megfejtője számára egyszersmind kulcsot szolgáltat a véle egy-

kor élőnek és különösen gondolatvilágának a valamelyes megismeréséhez is...

Nos, az idézett válasza következő pár óra múltán Irma már újra írt, párhuzamos személyes történeteinkre rímelve: „Mi is valamiféle deklasszációs ügyből kifolyóan (a kitelepítést elkerülendő) éltünk Miskolcon egy ideig. S ott csaknem az történt velem, mint munkácsi hazánkfiával: beiratkozáskor még Tóth Pál névre hallgatott a gimnázium, tanulni már a Hámán Katóban tanultam – ámde

az egykori Áll. Léway József Gimnázium épületében –, majd Budapesten érettségiztem (1957) a Kaffka Margitban, *aliter* Szent Margit, amúgy a mai Szent Imre (egykori József Attila) Gimnázium épületében. Ilyen (is) ez a mi legújabb kori történelmünk. *À propos*: én is dolgoztam egy évig, így »munkásként« jelentkezhettem az egyetemre!” Majd másnap eszébe jutott,

hogy az eddigiekhez még hozzátoldja: „Miskolctapolcán egy nyárilakban lakván, amikor a városba mentünk autóbusszal, az út »bal« oldalán épült az egyetem, a »jobb« oldalon meg az a kerítéssel, őrtornyokkal körülvett fogolytábor, melynek lakóit az egyetem építésére vezényelték. (Ez is történelem, sőt, jogtörténet is.)”

Ezután köztünk csak néhány telefon következett, mert hosszan betegeskedett, s mint 2016. március 23-án írta, gyógyszer-mellékhatásból adódó sokszoros „nyavalyái” egymásra halmozódása⁵ (többek közt szemműtéte és addig jól viselkedő született csipőficama) okán még sokáig fog otthon, internetkapcsolat nélkül lábadozni.

Örömrre, Szekszárdon 2017. szeptember 28–29-én, a Pécsi Tudományegyetem jogi kultúrtörténeli és jogi néprajzi interdiszciplináris nemzetközi konferenciáján biccegve s pár lépés után már pihenni kényszerülve, mégis megjelent, s így végre személyesen is találkozhattunk. Rengeteget beszélgettünk; s bár állapotára sokat panaszkodott, szívesen mesélt; úgy éreztem, bizonytalanságos szövegű magányosságtól is. Hál’ istennek a szülőhelyen Körösi Csoma Sándor Egyesületet éltető Gazda József tudós tanár barátunk, éves kovásznai találkozás-érelőnk 2018. évi konferenciameghívását úgyszintén továbbítottam néki, s habár korántsem épült fel még teljesen, nagyon vágyott az eljövételre; ettől kezdve pedig már csak utazási lehetőségekről leveleztünk. És eljött, és ottlétében beszédesen aktív és boldog és jövőre várakozó volt, Körösi Csoma Sándor kutatóinak-tisztelőinek e Kovásznán összegyűlt közönsége számára pedig – érdeklődésével, s mint mára tudjuk, talán utolsó még nem posztumusz, csaknem monografikus mélysegű írásával – adomány. *Cuius anima requiescat in pace!*

¹ Szülei dr. Szádeczky-Kardoss László (Trencsén, 1910–Budapest, 1979) fővárosi, majd kecskeméti közigazgatásban jogász és Madarász Margit (Budapest, 1914–Budapest, 2006); apai nagyapja dr. Szádeczky-Kardoss Boldizsár (Felsőnosztic, 1883–Budapest, 1951) Trencsén vármegye tisztii főügyésze, aki 1913-ban kapott címet nemesi előnévvel: szádecznei és kardosfalvai. Testvére Szádeczky-Kardoss László (Kecskemét, 1948–Budapest, 1962) és dr. Szádeczky-Kardoss Endre (Kecskemét, 1949–) matematika–fizika tanár.

A XIV. századtól dokumentált származástörténetű (Kempelen Béla: *Magyar nemes családok*. 10. köt. Budapest, 1911–1932, Grill) családban nagyapja és apja egyaránt katolikus gyökerekkel a kisgazdától a szociáldemokratákig a nemzet számára fontos ügyeket felvállaló ügyvédként tevékenykedett. Előbbi szerepet vállalt a Tanácsköztársaságban csakúgy, mint a nemzeti hadseregben, Balatonvilágoson hitközségi világi elnökként segített az 1930-as években, ismert vadászati szakíró (*Törvénytervezet a vadászatról*. Budapest, 1940, Budai F. Ny.); utóbbi pedig Kecskemétnek a szociáldemokratáktól jelölt főispánja (1946–1947). Korábban apja részt vett a nyilasokkal szembeni ellenállásban, amiért a Margit körüttől Sopronkőhidán át bajorországi német fogságig hurcolták (*Kossuth Népe*, 1945. 115. sz. 1. p.; *Világ*, 1945. 164. sz. 1. p.; *Magyar Nemzet*, 1985. 69. sz. 7. p.; *Egyetemi Lapok*, 1979. 11–12. sz.); s a családi emlékezet szerint főispánként, mely minőségében 1947 tavaszán még hatalmas kormányzati-tudományos-közigazgatási tanyakongresszust szervezett (*Városok Lapja*, 1947. 4. sz. 57. p.), ő leplezte le a kékcédulás választást. Rákosi Mátyás felajánlotta neki a belügyminiszterséget, majd a vallás- és közoktatásügyi miniszterség is szóba került, de nem vállalta; s biztonsága kedvéért lemondott főispánágáról is. Miskolcra visszavonulásának intermezzója után visszatérve Budapestre, az Egyetemi Könyvtár, majd az ELTE államjogi (Beér János), illetve államigazgatási (Berényi Sándor) tanszékének könyvtárosa, egyben jogi szakíró, az úrjog korai művelője.

Elvált; házastársa (1960) a karcagi középgazda családból származó dr. Julis Mihály (1938–1998) legfőbb ügyészségi ügyész, majd a Legfelsőbb Bíróságon büntető kollégiumvezető, büntetőjogi szakíró, az ELTE Büntetőeljárásjogi tanszékének megbízott előadója; gyermekük Julis László (1957–) közigazda. Publikációs önjelölése szerint utoljára 1077 Budapest, Bethlen G. u. 6. címen lakott, s

ügyvédi tevékenységét Újpest egyik új ékében, az Árpád Point Irodaházban folytatta. Minden ízében munkás, spártai életet élt, legkevésbé önmagára figyelemmel. Halála is ebből adódott, korunk népbetegsége későn diagnosztizált metasztázisából. A budapesti Farkasréti temetőben temették augusztus 14-én.

A jelen emlékezés alapjául változatos internetes források; valamelyes sűrűségben Zsigmond Károly: *A Genersichék és utódaik*. Marosvásárhely, 2015, MasterDruck – Mentor Kiadó, 239–240. p. és a www.majt.hu tanszéki honlap, továbbá az Arcanum Digitális Tudástár anyaga, s kiegészítő jelleggel a testvérével és fiával folytatott telefonbeszélgetés szolgált.

² *Magyar Nemzet*, 1995. 46. sz. 1. p. és *Népszabadság*, 1995. 56. sz. 4. p.

³ Varga Csaba: Ösnépeink jogszemlélete. In Ferenczné Szócs Éva – Gazda József – Szabó Etelka (szerk.): *Kőrösi Csoma Sándor – Nyomok az időben. (Eurázsiai civilizációs rétegek.)* Kőrösi Csoma Sándor 22, Kovászna, 2016, Kőrösi Csoma Sándor Közművelődési Egyesület, 476–494. p.

⁴ Az első nagy nemzetközi jogtudományi projekt Magyarországon a kommunizmus felbomlása után a Nico Roos maastrichti professzor társaságában általam megnyert, az Európai Gazdasági Közösség negyedszáz egyetemével mint konzorciummal karöltve az ELTE ÁJK könyvtári, felszerelés- és kiadványbeli, tárgymegújítási, s nem utolsósorban tanári és hallgatói mobilitás céljait szolgáló TEMPUS Joint European Project No. 0426/1990-93 volt. Az említett dékán (Reiner Schulze) éppen ekkor publikálta provokatív, az Európában meghatározó elsőségért a jogtörténetben is folytatott küzdelemben a germán indíttatásokat taglaló művét: *Europäische Rechts- und Verfassungsgeschichte: Ergebnisse und Perspektiven der Forschung*. Schriften zur europäischen Rechts- und Verfassungsgeschichte 3, Berlin, 1991, Duncker & Humblot, illetve előadás formájában: *Die europäische Rechts- und Verfassungsgeschichte: Zu den gemeinsamen Grundlagen europäischer Rechtskultur*. Vorträge, Reden und Berichte aus dem Europa-Institut 261, Saarbrücken, 1991, Europa-Institute, Universität des Saarlandes, 19 p.

⁵ Az A-vírus elleni szérumtól indulóan rengeteg baj kezdte kínozni, s ezek egyik folyamánya lett szemműtete, valamint veleszületett, ám addig panaszmentessé tett csípőficamának elviselhetetlenné válása is.

BIBLIOGRÁFIA

Szádeczky-Kardoss Irma szakirodalmi munkássága

Könyvek

Jogéletünk őstörténete. Budapest, 2014, Heraldika, 340 p.

Báthory Erzsébet igazsága. A koncepció jelei Báthory Erzsébet ügyében. Budapest, 1993, Nesztor, 303 p.

Gazdasági társaságok jogszabálygyűjteménye. Cégek alapítása, bejegyzése, átalakulása, működése (társszerző: Hársfalvi Rezsőné – Nyéki József – Nemessányi Attila). Budapest, 1990, Pallas, 448 p.

Könyvfejezetek

Szimbólumokkal az őshaza-hagyományok nyomában. In Gazda József – Szabó Etelka – Ferencz Attiláné Szócs Éva (szerk.): *Kőrösi Csoma Sándor – Tegnap és mai magyarság*. Kőrösi Csoma Sándor 25, Kovászna, 2019, Kőrösi Csoma Sándor Közművelődési Egyesület.

A vérszerződéstől a koronafelajánlásig (avagy a szimbolika, mint jogtörténelmi forrás). In Nagy Janka Teodóra (szerk.): *A jogi kultúrtörténet és a jogi néprajz új forrásai. Jogi kultúrtörténelmi és*